

Dynamika wyborcza w czasie erozji demokracji: partie, wyborcy i zmieniające się osie konfliktów

W wielu krajach rozwijających się oraz w krajach zachodu coraz częściej obserwujemy demokratycznie wybranych rządzących, którzy wykorzystują swoją demokratyczną legitymizację, by scentralizować swoją władzę i osłabić jej, wynikające z demokracji, ograniczenia. Mimo rosnącej liczby prac badawczych, skupiających się na tym zagadnieniu, nadal nie jest jasne, w jaki sposób i w jakich warunkach rządzącym udaje się osłabiać demokratyczne instytucje. Wiadomo, że kluczową rolę odgrywa w tym procesie utrzymanie silnego poparcia przez kilka cykli wyborczych, które pozwala rządzącym obalić demokratyczne instytucje, poprzez rozszerzanie swoich wpływów (ang. *aggrandizing*), czyli stopniowe zwiększanie władzy w wyniku procesów instytucjonalnych, referendum lub poprzez łamanie nieformalnych norm. Nadal nie jest jednak w pełni jasne, dlaczego rządzący, którzy atakują demokratyczne instytucje, są w stanie utrzymać poparcie elektoratu przez długi czas pomimo coraz bardziej widocznych naruszeń zasad demokracji.

Istniejące do tej pory odpowiedzi na to pytanie wskazują, że pomocne w utrzymaniu poparcia elektoratu są polaryzacja, postrzeganie legitymizacji rządzącego przez wyborców jako demokratycznej oraz rozwój gospodarczy i redystrybucja zasobów. Trzeba jednak zaznaczyć, że większość istniejących badań w tym obszarze stosuje statyczne i niepełne modele politycznych zachowań, które nie biorą pod uwagę dynamiki interakcji między rządzącymi a opozycją oraz między elektoratem i partiami podczas kilku cykli wyborczych. Jest to istotny problem, ponieważ większość rządzących, którzy w znaczący sposób naruszyli demokratyczne instytucje, przejmowali władzę stopniowo w ciągu kilku cykli wyborczych. Ponadto mimo faktu, że protesty przeciwko zawłaszczaniu władzy przez rządzących często dotyczą takich kwestii jak prawa kobiet i mniejszości, nie istnieją obecnie ramy, które tłumaczyłyby w jaki sposób *przedmiot* prowadzonej polityki - konkretne przepisy, prawa i tematy będące głównym przedmiotem sporów z opozycją- zmieniają się w czasie i wpływają na siłę wyborczą opozycji.

Proponowane badania mają na celu stworzenie dynamicznego modelu, który pomógłby zrozumieć, w jaki sposób nowe konflikty i tożsamości polityczne formują się podczas zawłaszczania władzy przez rządzących oraz erozji demokracji. Taki model pozwoliłby zidentyfikować warunki, w których pojawia się szansa na zakwestionowanie władzy rządzących na arenie wyborczej. Z uwagi na fakt, że wybory są rodzajem powtarzalnej interakcji, a nie jednorazową rozgrywką (nawet w kontekście rozszerzania władzy rządzących), poważne spojrzenie na przedmiot wyborczej konkurencji wymaga analizy *interakcji* między zachowaniem i polityką rządu, strategią wyborczą opozycji, nastawieniem wyborców oraz ich preferencjami i przywiązaniem do partii. Aby móc zaobserwować takie interakcje, przedstawiony projekt zakłada rozszerzoną analizę nastawienia i tożsamości głosujących oraz polityk i strategii wyborczych partii na przestrzeni czasu.

Proponowane badania skupią się na przypadku Polski pod rządami Zjednoczonej Prawicy oraz Turcji rządzonej przez Recepę Tayyipa Erdoğanai Partię Sprawiedliwości i Rozwoju (AKP). Obydwa kraje mają dynamiczny system wielopartyjny i mimo wysokiego stopnia polaryzacji przez lata doświadczyły wielu transformacji politycznych, konfliktów i podziałów. Badania nad przypadkiem Polski skupią się na analizie danych zastanych z badań ankietowych od 2010 roku do chwili obecnej, co pozwoli odkryć zmiany w nastawieniu i preferencji wyborców. Jednocześnie zebrane zostaną dane z wybranych przemówień w kampaniach wyborczych, co pozwoli określić stanowiska polityczne najważniejszych partii oraz to, jak zmieniały się kwestie polityczne, na które poszczególne partie kładły nacisk w swoich wystąpieniach na przestrzeni czasu. Zebrane dane pozwolą określić rozkład przestrzenny stanowisk politycznych zarówno po stronie partii, jak i głosujących. Aby lepiej zrozumieć zaobserwowane zmiany, przeprowadzone zostaną wywiady z regionalnymi liderami partii w trzech regionach w Polsce. Celem wywiadów będzie dowiedzenie się od liderów, w jaki sposób formułują się ich strategie wyborcze. Przypadek Turcji pozwoli natomiast zaobserwować zmiany w podejściu i zachowaniu wyborców, żyjących w coraz bardziej autorytarnym kraju. W ramach tureckiej części projektu badawczego planowane są badania panelowe – na wiosnę 2023 przeprowadzone zostaną krajowe badania ankietowe na reprezentatywnej próbie, a następnie w 2026 roku uczestnicy z pierwszego badania zostaną ponownie zapytani o opinię. Dzięki skupieniu się na partiach i głosujących, zastosowaniu mieszanych metod badawczych oraz analizie zmian na przestrzeni czasu, projekt przyczyni się do poszerzenia wiedzy na temat regresu demokracji z perspektywy metodologicznej i teoretycznej z uwzględnieniem kluczowych przedmiotów politycznych konfliktów. Projekt dostarczy również nowych danych, dotyczących partii politycznych w Polsce oraz nastawienia wyborców w Turcji.